

EDUSKUNNAN
SIVISTYSVALIOKUNTA

Helsingissä

18 päivänä lokakuuta 1991

Lausunto n:o 1

Valtiovarainvaliokunnalle

Eduskunnan työjärjestyksen 18 a §:n 3 momentin nojalla sivistysvaliokunta on päättänyt antaa lausunnon hallituksen esityksestä valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1992 (HE 57), joka on lähetetty valtiovarainvaliokuntaan 19 päivänä syyskuuta 1991.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina kansliapäällikkö Jaakko Numminen, osastopäällikkö Kalervo Siikala, ylijohdaja Markku Linna, osastopäällikkö Harri Syväsalmi, hallintojohtaja Håkan Mattlin, neuvotteleva virkamies Jouko Könnölä, kulttuuriasianneuvos Pekka Pekkonen ja talusjohtaja Eero Pulkkinen opetusministeriöstä, vanhempi budjetti- sihteeri Pentti Puoskari ja ylitarkastaja Seppo Tanninen valtiovarainministeriöstä, hallintojohtaja Kari Pitkänen opetushallituksesta, johtaja Arto Lepistö Suomen ammatillisten oppilaitosten liitosta, toiminnanjohtaja Jyrki Jokinen Kansalais- ja työväenopistojen liitosta, puheenjohtaja, professori Juhani Kärjä ja pääsihteeri Matti Hosia korkeakouluneuvostosta, rehtori Antti Tanskanen Jyväskylän yliopistosta, apulaisosastopäällikkö Pentti Aho Opettajien Ammattijärjestö OAJ:stä sekä professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki ja va. professori Kai Kalima.

Sivistysvaliokunta on käsitellyt asiaa edellä mainitun pykälän mukaisesti toimialansa osalta keskittyen pääluokkaan 29 Opetusministeriön hallinnonalalla ja siinä erityisesti koulutuskysymyksiin. Tämän perusteella valiokunta esittää lausuntonaan kunnioittaen seuraavaa.

Opetusministeriön hallinnonalalla tulo- ja menoarvioehdotuksessa ovat painopistealueita korkeakoulujen toiminta, aikuisten ammatillinen koulutus, tutkimus- sekä kansainvälisen toiminnan edistäminen. Valiokunta pitää painopistealueita oikeina. Valtion säästötoimenpiteet kohdistuvat kuitenkin myös opetustoimeen. Koulutoimen säästötoimenpiteistä on 20.6. 1991 allekirjoitettu sopimuspöytäkirja opetusministe-

riön ja kuntien keskusjärjestöjen kesken. Valiokunta on huolestunut siitä, että säästötoimenpiteiden mahdollisesti jatkuessa koulutoimen osalta tulevinakin vuosina vaarantuu sivistys kansakunnan voimana ja mahdollisuutena menestymiseen.

Valiokunta painottaa erityisesti sitä, että korkeatasoisella koulutuksella turvataan kansakunnan menestyminen. Voimavarojen suuntaaminen koulutukseen on erityisen tärkeää laman aikana, jotta taataan hyvin koulutetun ja asiantuntevan työvoiman riittävyys myös noususuhdanteessa. Myös Suomen kansainvälisten suhteiden kehitys edellyttää meiltä korkealaatuista ja pitkälle koulutettua työvoimaa.

Valiokunta on kuullut valtiosääntöasiantuntijoita niistä menettelytavoista, joilla koulutoimen säästötoimenpiteitä on toteutettu kuntien keskusjärjestöjen ja opetusministeriön välisellä sopimuksella. Sopimuksen käyttämistä tulo- ja menoarvioesityksen perusteluissa asiantuntijat ovat pitäneet ongelmallisena. Tämän vuoksi sivistysvaliokunta ehdottaa, että valtiovarainvaliokunta hankkisi asiassa lisäselvitystä ja tarvittaessa pyytäisi asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon. Tulo- ja menoarvioehdotuksessa on määrärahavähennyksinä otettu huomioon suositusluonteisen sopimuksen mukaiset säästöt. Valiokunnalle on esitetty epäilyjä myös siitä, etteivät kunnat kykene saavuttamaan tavoitellun suuruisia säästöjä, joten tulo- ja menoarvioehdotukseen otetut määrärahat saattavat olla riittämättömät.

Virkojen vähentäminen opetustoimessa johtaa opetuksen kannalta ongelmallisiin tilanteisiin, jos vähennykset kohdistuvat tasaisesti kaikkiin virkaryhmiin asetettujen tavoitteiden suuruisina. Valiokunta katsoo, että virkojen vähennykset tulisi toteuttaa ensisijaisesti muihin kuin opetusvirkoihin kohdistuvina.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että korkeakoulut on asetettu painopistealueeksi tulo- ja

menoarvioehdotuksessa. Tieteellisen tutkimuksen ja korkea-asteen koulutuksen tulee olla erityisiä kehittämiskohteita tiedon ja osaamisen lisäämiseksi Suomessa. Valiokunta pitää myönteisenä myös sitä, että korkeakoulujen itsenäisyyttä lisätään, ja kiirehtii tätä kehitystä. Valiokunta katsoo, että muun muassa korkeakoulujen mahdollisuutta sisäisiin virkajärjestelyihin tulee lisätä, ja painottaa erityisesti korkeakoulujen opetusvirkojen pysyttämistä sekä korkeakoulujen välisen yhteistyön laajentamista.

Työelämän nopeiden muutosten ja nuorten ikäluokkien pienenemisen johdosta on laajasta ja monimuotoisesta aikuiskoulutuksesta kehittynyt laaja koulutusmuoto Suomessa. Tulo- ja menoarvioehdotuksessa on yhtenä painopistealueena aikuisten ammatillinen koulutus, mikä valiokunnan mielestä on oikein. Työllisyystilanteen heikentyessä omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen määrää ehdotetaan merkittävästi lisättäväksi. Se lisää vapaaehtoista työstä irrottautumista ja helpottaa siten osaltaan myös työllisyystilannetta.

Valiokunta pitää tärkeänä myös yleissivistävän aikuiskoulutuksen turvaamista. Saatujen tietojen mukaan hakeutuminen yleissivistävän aikuiskoulutuksen piiriin tänä syksynä on ollut erityisen vilkasta. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että kansalais- ja työväenopistojen ja kansanopistojen toimintaedellytykset turvataan myös heikentyneessä taloudellisessa tilanteessa.

Valiokunta katsoo, että ammattikoulutuksen kehittäminen nuorisoasteella on ensisijaisen tär-

keää. Sen vuoksi valiokunta pitää oikeana sitä, että ammatillisten oppilaitosten toimintaa tehostetaan ja tuloksellisuutta parannetaan. Tämä mahdollistaa voimavarojen suuntaamisen itse koulutuksen kehittämiseen ja opetuksellisen tason turvaamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatilliseen koulutukseen ei kohdisteta sellaisia säästötoimenpiteitä, jotka vaarantavat opetuksen tason ja riittävyden.

Valiokunta korostaa opintotukiudistuksen tärkeyttä ja tähdentää sitä, että opintotuen tulee olla eri opiskelijaryhmiä tasapuolisesti kohteleva, opiskelijoille perustoimeentulon turvaava etuus. Valiokunta ei kuitenkaan tässä yhteydessä ota kantaa opintotuesta tulo- ja menoarvioehdotuksessa esitettyihin muutoksiin, koska uudistusta koskeva mahdollinen hallituksen esitys tulee sivistysvaliokunnan käsiteltäväksi.

Kulttuurin osalta sivistysvaliokunta korostaa sitä, että säästötoimenpiteet eivät saa heikentää kansallisen kulttuurin turvaamista. Vain suomalaisen kulttuurin elinvoimaisuus, omaleimaisuus ja uusiutuvuus antaa Suomen kansalle edellytykset selviytyä myös taloudellisesti vaikeina aikoina ja voittaa kansainvälisyyden mahdollisesti mukanaan tuomat ongelmat.

Sivistysvaliokunta esittää lausuntonaan,

että valtiovarainvaliokunta laatiessaan mietintöönsä valtion tulo- ja menoarvioesityksestä vuodelle 1992 ottaisi huomioon tässä lausunnossa esitetyt huomautukset.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Ala-Harja, von Bell, Gustafsson, Hacklin, Laakso (osittain),

Lehtinen, Lindqvist (osittain), Pykäläinen, Rätty, Suhola, Tykkyläinen ja Virrankoski sekä varajäsenet A. Ojala (osittain), Puhakka (osittain), Ryyänen (osittain) ja Seivästö.